

פרשת ויגש (תשפ"ב)

ויאמר אבינו שבו שברו לנו מעט אכל (מ"ד, כ"ה)

צריך להבין למה בכל הפסוקים קרא יהודה ליעקב בשם עבדך אבי חוץ מפסוק זה כשאמר ששלחם בעבור האוכל וקרא ליעקב בשם אבינו.

והנה, בפרשת מקץ (מ"ב, י"א) כשאמרו השבטים ליוסף כלנו בני איש אחד נחנו אמר רש"י נצנצה בהם רוח הקודש וכללוהו עמהם שאף יוסף בן אביהם. ואולי יש לפרש על פי זה שגם כאן קרא יהודה ליעקב בשם אבינו על פי רוח הקודש, לפי שכל הסיבה שיעקב שלח את השבטים למצרים הייתה רק בשביל הרעב והיה צריך אוכל, וזו הייתה הבקשה היחידה של יעקב אבינו. ועל זה אמר יהודה ליוסף שאבינו, דהיינו גם אביך מבקש אוכל. אבל שאר הדברים שאמר יהודה ליוסף בנוגע לבנימין לא היה בבקשת יעקב אבינו אלא דברים שבין השבטים ליוסף וממילא קרא ליעקב עבדך אבי. (נ.מ.)

ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד (מ"ו, כ"ט)

פירש"י אבל יעקב לא נפל על צואר יוסף ולא נשקו ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע. כתב מהר"ל בגור אריה אמנם יש לדעת ענין קריאת שמע שהיה קורא ובזה יתורץ מה שלא היה קורא יוסף קריאת שמע, לפי שכאשר בא יעקב וראה את יוסף בנו מלך, בא בלבו אהבתו ויראתו של הקב"ה איך מדותיו הם טובות ושלמות, ומשלם שכר טוב ליראיו. וזהו מדת החסידים אשר יקרה להם טוב מתדבקים אל הקב"ה על הטובות והאמת שעשה עמהם. וזהו קריאת שמע שבו נזכר ייחוד מלכות שמים ואהבתו. וראוי היה לקרות קריאת שמע כאשר בא אליו יוסף אחר הצער הגדול אשר היה לו בעבורו, ועתה ראה אותו מלך, היה אוהב את הקב"ה אשר עושה לו זה, וקבל מלכותו ואהבתו ויראתו, וזהו נכון למבין.

ובשו"ע או"ח הל' ק"ש (סי' ס"ו ס"א) פסק דבאמירת פסוק שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לא יפסיק בהם כלל אפילו לפני מלך אם לא מפני מי שירא שמא יהרגנו, ובביאור הגר"א שם ציין המקור וז"ש בפ' ויפול יוסף וכו' שיעקב היה מקבל עמ"ש אז, ר"ל שיעקב לא הפסיק אפילו לפני יוסף שהיה בגדר מלך.

ושאל הרב שלמה צינמין שליט"א איך עולה דברי הגר"א בקנה אחד עם דברי מהר"ל דמשמע דלא היה אז זמן קריאת שמע וקיום מצוות ק"ש אלא מחמת שנתעורר לאהבת ד' וא"כ למה לא היה יכול להפסיק. ותירץ דהאיסור להפסיק אינו מחמת קיום המצוה שבו אלא מחמת קבלת עול מלכות שמים שבו, דאסור להפסיק באמצע קבלת עול מלכות שמים. וכן משמע לשון הגר"א שיעקב היה מקבל עמ"ש אז.

פרשת ויגש (תשפ"ב)

ונראה די"ל דבאמת האיסור להפסיק הוא מחמת קיום המצוה שבו ויעקב קיים מצוות ק"ש אז אע"ג דלא הי' זמן ק"ש וקרא ק"ש מעצמו.

דהגרי"ד סולובייציק (רשימת שיעורים ריש מס' ברכות) ביאר בדעת הרמב"ם דק"ש של שחרית ושל ערבית המה מצוה אחת, דחל חיוב קריאת שמע בעצם היום, וק"ש של ערבית וק"ש של שחרית הויין שיעור בקיום המצוה של קריאת שמע דהיום. וכמו תפילה דחל החיוב בעצם היום להתפלל בו, והחיוב להתפלל ג' תפלות ביום הוי שיעור בקיום המצוה של תפלה בכל יום.

והוסיף הגרי"ד דהנה הרמב"ם כלל הלכות קריאת שמע בספר אהבה, ובתחילת ספר אהבה כתב הרמב"ם הפסוק מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. ונראה שיסוד הגדר של אהבה היא שיש בה תמידיות, וכמאמר הפסוק בתהלים (ק"י"ט, צז) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, שהשיחה כל היום בדברי תורה היא ביטוי לאהבת התורה. ועפ"ז נראה דלשיטת הרמב"ם יש מצוה אחת לקרות קריאת שמע פעמיים ביום, וע"י שקורא קריאת שמע פעמיים ביום נחשב כאילו קרא קריאת שמע כל היום והוי קיום של מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, ומשום הכי כלל הרמב"ם את הלכות קריאת שמע בספר אהבה.

הרי דהמצווה הוא בהיום לקרות ק"ש כל היום, והדרך בה מקיימים דבר זה היא ע"י הקריאה שחרית וערבית ואפשר דזהו מה שאומרים בסידור תפלה נוסח אשכנז (סדר שני וחמישי) ואל תשחית זכר שאריתנו וחון אום המיחדים שמך פעמים בכל יום תמיד באהבה ואומרים שמע ישראל, ובסידור ספרד (ברכות השחר קרבנות) אשרינו, כשאנו משכימים ומעריבים בבתי כנסיות, ובבתי מדרשות, ומיחדים שמך בכל יום תמיד, ואומרים פעמים באהבה שמע ישראל, ובקדושה דמוסף של שבת ממקומו הוא יפן ברחמים ויחן עם המיחדים שמו ערב ובקר בכל יום תמיד פעמים באהבה שמע אומרים, ומלת 'תמיד' לכאורה מיותרת וכפולה, ואפ' הכוונה כנ"ל דע"י אמירת שמע ישראל פעמיים ביום מקיימים המצוה לקרות ק"ש תמיד ונחשב כאילו קוראים ק"ש תמיד.

ולפי"ז י"ל דמי שקורא ק"ש באמצע היום, אף דליכא אז חיוב קריאה, אבל מצוות ק"ש מיהא מקיימא, דהא המצוה הוא בהיום שיהא קורא ק"ש כל היום תמיד, וכל מה שקורא ק"ש במשך היום הוי קיומא דהמצוה, ומ"מ אינה מצוה בפנ"ע רק מצוה אחת של ק"ש וכמו ק"ש של שחרית ושל ערבית דמצוה אחת הם, וכיון דהוי קיום מצוות ק"ש נאמר גם בזה הדין דאסור להפסיק גם לפני מלך, וא"ש גם לפי"ד המהר"ל שיעקב קרא אז ק"ש בנדבה ומ"מ לא הפסיק לפני יוסף ושפיר הוי ראיא דאסור להפסיק לפני מלך וכמש"כ הגר"א. (פ.מ.מ.)

אני לדודי

פרשת ויגש (תשפ"ב)

אל תרגזו בדרך (מ"ה כ"ד)

פירש רש"י אל תתעסקו בדבר הלכה. הקשו המפרשים על פי הגמרא במס' סוטה (מ"ט, א') שני תלמידי חכמים המהלכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויין לשרף, ולמה אמר להם יוסף שלא לדבר בדבר הלכה.

ויש לומר, דהגמרא בסוטה מיירי במהלך לדבר הרשות מה שאין כן כאן שהיו שלוחי מצוה לבשר את אביהם ועוסק במצוה פטור מן המצוה. (בן לאשרי)

כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה (מ"ו כ"ו)

יש לעיין דהתורה אמרה עוד הפעם (מ"ו כ"ז) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים ולמה כפל את הדברים.

ויש לומר על פי דברי הרב צמח דוד שהאות מ' הראשון של מצרים פתוחה והאות מ' האחרון סתומה לפי שכל עבד הנכנס למצרים לא היה יכול לצאת משם. ועל כן שינה הקב"ה אצל יעקב לכתוב מצרימה שגם המ' לבסוף פתוחה שיוכלו בני ישראל לצאת משם. ולפי זה יש לומר דהוצרך לומר ב' פעמים מצרימה, ליתן יכולת לבני ישראל לצאת ממצרים. לפי שבני ישראל יוכרחו לצאת ממצרים קודם הזמן, וישלימו את השנים בשאר גליות. ואיתא בבראשית רבה (ט"ז, ה') שכל המלכויות נקראו מצרים על שם שמצירים לישראל, על כן הוכרח לפתוח להם המ' עוד הפעם כדי שיהיו יכולים לצאת גם משאר המדינות. (בן לאשרי)

אני לדודי